

Aquestes constatacions i l'estudi de la resta del perímetre murat juntament amb alguns sondeigs en l'interior de la ciutat seran objecte de campanyes posteriors. — JOSEP DE C. SERRA-RAFOLS.

La Torre dels Moros, de Serós. (Segrià)

Coneguda pel Servei d'Excavacions l'existència a Serós d'un monument possiblement romà, per una notícia publicada per Mn. M. Camí, en una revista local (1) va ésser visitat en ocasió d'una excursió a diferents estacions prehistòriques de la baixa vall del Segre (2).

Dita construcció, coneguda en el país amb el nom de Torre dels Moros, es troba en el terme de Serós, a uns tres kilòmetres del poble en direcció a la confluència del Segre amb el Cinca, que dista uns 2 Km. del lloc de la Torre. La vall del Segre forma en tot el seu curs inferior una ampla canal a dreta i esquerra de la qual s'aixequen les terrasses oligocèniques que el riu ha excavat i que el dominen en aquest lloc a una alçada d'uns 25 a 30 m. Salvat aquest desnivell

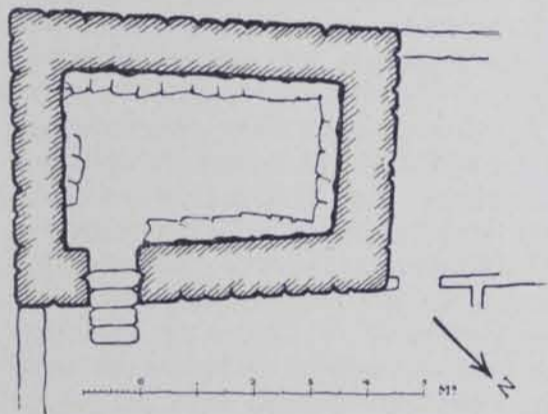

Fig. 129. — Serós : Planta de la Torre dels Moros

Fig. 130. — Vista de la Torre dels Moros, de Serós

entre la part superior de les terrasses i l'arenys del riu i terres de regadiu properes a aquest, les terrasses, dedicades a conreus de secà, són completament planes. Gairebé a l'aresta de la terrassa de la riva dreta del Segre s'aixeca la Torre dels Moros.

És una construcció en pedra seca, de grans blocs que a voltes amiden més d'un metre de llargada i que, en el seu estat actual té, en la part millor conservada, vuit filades que fan 5,20 m. d'alçària (3). Les quatre filades inferiors són de carreus més grossos, que tenen de 0,70 a 0,80 m. d'alçària, les filades superiors van essent de carreus més petits com més elevades són. La planta és irregular i dibuixa una forma trapezoidal. Els quatre angles corresponen aproximadament als punts cardinals. Els quatre costats, exteriorment i a ran de terra, amiden: costat NE.: 6,60 m., costat SE.: 5,30, costat SW.: 7,10, i costat NW.: 4,70. El gruix del mur és molt aproximadament d'un metre, sols en la paret del SE. és quelcom més prim. El nivell interior actual és sobreelevat d'uns dos metres respecte de l'exterior i la paret no s'ha conservat per tot arreu a la mateixa alçada. No hi ha cap element que permeti deduir res de la natura de la coberta.

A la banda NE. hi ha una porta d'accés amb uns escalons en part exteriors i en part dintre del gruix del mur, escalons d'aspecte modern. Aquesta porta no té dintell ni brancals ben marcats; l'obertura queda però ben indicada per l'acabament regular de les filades; això fa pensar que és antiga. Internament una banquetta molt irregular ressegueix la major part dels murs, però sembla deslligada de la construcció i més moderna, com feta dels materials caiguts.

(1) CAMÍ, MN. M.: *La «Torre dels Moros», a Serós*. Vida Lleidatana, vol. I, 1926-27, p. 305.

(2) Realitzada pel Sr. Pere Bosch Gimpera i el que signa com a delegats del Servei i a més pel Sr. Antonio de La Torre.

(3) Avui dia hi ha adjuntades a la construcció vella altres de posteriors. Precedeix a aquella un pati clos amb mur de pedra i tapia i al costat NW. hi ha un corral cobert. L'interior de la torrassa serveix de dipòsit de llenya que va dificultar molt el seu examen així com el fustam apuntalat en les seves parets exteriors.

Per l'exterior la filada més baixa forma banquetta que sobresurt uns 10 cm., les altres filades determinen un lleuger atalussat. Com hem dit, la cara SW., la millor conservada, presenta en part vuit filades i en part sols set, la cara SE. sis filades, la cara NE., en què hi ha la porta, és la més baixa. No sols han desaparegut més filades, sinó que el terreny és més alt i amaga la banquetta. La banda NW. té adherides unes establies i en la seva part superior té superposades diferents filades d'aparell petit també posat en sec i que és evidentment modern; més en sota hi ha un tros refet. En canvi les tres filades inferiors, visibles des de dintre de l'establia esmentada, es compten entre les d'aparell més regular de tot el monument. Cada filada amida 0,80 m. d'alçària i alguns dels carreus tenen 1,20 m. de llargada.

Els propietaris de l'edifici ens digueren que la torre havia estat més alta, tenia tres o quatre filades més i que ells mateixos l'havien rebaixada feia uns deu anys. Estudiat l'aparell del mur vist des de d'alt, es veu que s'alternen (d'una manera, però, no pas constant) uns carreus posats transversals, els caps dels quals surten a la vegada a l'interior i a l'exterior de la torre i altres posats en el sentit de la longitud de la paret i doblats, és a dir, un a fora i un a dintre. No sembla que en cap lloc hi hagi material d'omplenatge i tot el gruix del mur està format de carreus. Les petites rebles que abunden a la zona baixa del mur són encastades en data molt posterior a la seva construcció.

Aquests, com es pot apreciar a la fotografia, són grollerament tallats; contribueix a l'aspecte de rusticitat la naturalesa de la pedra, procedent dels mateixos bancals oligocènics, que s'esquerda fàcilment i salta per fulls irregulars. Totes les marjades dels camps veïns són fetes del mateix material, cosa que els dona un aspecte semblant, dintre de les menors dimensions dels carreus.

DATA I CARÀCTER DEL MONUMENT. El monument en ell mateix no conté elements per a datar-lo d'una manera segura. De cap manera podem dir que ens trobem davant del bell aparellatge de les construccions romanes de grans carreus. La primera idea, la de trobar-nos davant d'un sepulcre en forma de torre, no queda corroborada per l'examen detingut de la construcció. La irregularitat de la planta tampoc s'adiu amb la dels monuments funeraris d'aquests tipus. Considerada aïlladament la Torre dels Moros, faria pensar en una construcció de caràcter militar, seria una torre de guaita i no un sepulcre.

A les proximitats de la torre no recollírem més que terrissa moderna, però tots els camps propers abunden en sepultures de lloses, en les quals segons ens digueren no ha aparegut cap troballa. Hi han també algunes sitges aparentment buides. Aquests elements de judici són més aviat negatius. Més cap a Lleida, en els turons que dominen els pobles de Serós i Aitona, hi han restes molt destruïts de poblats ibèrics i d'altres poblats (com el del lloc anomenat els Carratalans) on es troba esparça, encara que molt poc abundant, terrissa mora. En aquest darrer lloc fou excavada fa uns set o vuit anys una sepultura de lloses en la que aparegueren únicament els óssos del cadàver estirat. No era una sepultura aïllada, sinó que formava part d'un cementiri, en el qual queden encara moltes sepultures intactes. El més característic d'aquestes sepultures és la presència als peus i a la capçalera de cada sepulcre de dues pedres dretes que sobresurten de 10 a 20 cm. del sòl, a manera d'esteles i que marquen la presència i situació dels enterraments. Aquests per la seva proximitat al poblato moro esmentat hi ha tots els motius per a creure'ls alarbs, però les sepultures de lloses properes a la Torre dels Moros no tenen les característiques esteles que trobem als Carratalans (1).

En fi, creiem que, de moment, és exposat tractar de donar una cronologia a la Torre dels Moros, malgrat les seves apariències romanes. L'excavació de la terra de l'interior del monument i l'exploració detinguda dels voltants donaria tal vegada la clau del problema. — J. DE C. SERRA-RAFOLS.

(1) Fa molts anys, en 1884, es trobaren en el límit dels termes de Soses i Serós «no lejos de la confluencia del Segre y del Cinca», sepultures que contenien monedes «que nadie supo leer» (és de creure eren ibèriques), que no se sap on anaren a parar, i un anell de plata amb inscripció ibèrica que recollí el Sr. Mariano de la Concha Clarà, de Barcelona, i que ara tampoc sabem on és (PUJOL Y CAMPS, CELESTINO: *Un anillo ibérico*, Boletín de la Academia de la Historia, vol. XVI, 1er de 1890, p. 165-169 (amb una figura); FITA, FIDEL: *Fraga: Inscripciones romanas e ibéricas*, ídem, vol. XXV, 2^{on} de 1894, p. 256-304; HÜBNER, *Monumenta linguae ibericae*, núm. V). No és pas segur que hi hagi relació entre aquests enterraments i els que veïegen la Torre dels Moros, ja que aquesta encara que propera a la confluència del Segre i el Cinca, està lluny del límit dels termes de Soses i Serós.